

Sprawozdanie z działalności Działu Archeologicznego w latach 2011-2012

ROK SPRAWOZDAWCZY 2011

Dział Archeologiczny Muzeum w Stargardzie prowadzony był przez dyrektora Muzeum dr. Marcina Majewskiego. W Dziale pracowały następujące osoby: Magdalena Borzęcka, Marcin Burdziej, Karol Kwiatkowski, Karolina Stań oraz pomoc muzealna Pan Robert Paduch. Z dniem 1 kwietnia 2011 r. M. Burdziej został przeniesiony do Działu Upowszechniania Sztuki.

Prace archeologiczne

W 2010 r. rozpoczęto badania kwartału V (część zachodnia) przy ulicy Grodzkiej w Stargardzie, obr. 11, działki nr 120/5, 120/6, 120/7, 219/1, 220/1, 221/1, 221/2 (nr decyzji konserwatorskiej: Z.Arch.-4170/99/MS z dnia 30 lipca 2010 r.). Badania prowadzone były w związku z realizacją inwestycji *Budowa Hotelu Grodzkiego*. Dnia 21 lutego 2011 r. odkryto tam relikty późnośredniowiecznej latryny. Zadowolający stan zachowania drewnianej konstrukcji latryny pozwolił na precyzyjne jej przebadanie. Biorąc pod uwagę wyniki analiz dendrochronologicznych, jak i materiał zabytkowy z zawartości latryny, można domniemywać, że obiekt powstał na przełomie XIII i XIV stulecia, a jego użytkowanie zakończono około połowy XIV w. Po przebadaniu reliktyw latryny uzyskano wyniki dwóch analiz:

- J. Koszałka, *Wstępne wyniki analizy makroskopowych szczątków roślinnych ze stan. 11a w Stargardzie (Kwartal V-ul. Grodzka, parcela 20)*, Poznań 2011 (maszynopis w zbiorach Działu Archeologicznego Muzeum w Stargardzie);

- M. Krąpiec, *Wyniki analizy dendrochronologicznej drewna z badań archeologicznych prowadzonych przy ul. Grodzkiej w Stargardzie*, Kraków 2011 (maszynopis w zbiorach Działu Archeologicznego Muzeum w Stargardzie).

W dniu 28 czerwca 2011 r. Muzeum w Stargardzie zostało poinformowane przez mieszkańca miasta o pracach ziemnych prowadzonych na zapleczu wielorodzinnego budynku mieszkalnego na działce geodezyjnej nr 243 przy ul. Grodzkiej 6 w Stargardzie. Celem inwestycji było przebudowanie i powiększenie istniejącego parkingu na zapleczu wielorodzinnego budynku mieszkalnego. W trakcie tych prac odsłonięto fragmenty drewnianych pali, które okazały się częścią większej konstrukcji. Mimo, iż inwestor oraz wykonawca działali na mocy udzielonego zezwolenia (decyzja z dnia 27 kwietnia 2010 r., znak ZN-4150/88/MD/2010), to w wyniku interwencji Muzeum u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie, prace ziemne wykonywane przez inwestora zostały wstrzymane. W dniu 4 lipca Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości nr 394 w Stargardzie przy ul. Grodzkiej 6 złożyła wniosek do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie o wydanie pozwolenia dla **Muzeum w Stargardzie na przeprowadzenie interwencyjnych badań archeologicznych**. Badania te rozpoczęto po uzyskaniu stosownego zezwolenia decyzją nr Z.Arch.SA.5161.102.2011.MS z dnia 18 lipca 2011 r. Decyzja określała termin zakończenia prac archeologicznych do dnia

30 września 2011 r. Zakończono je 5 września 2011 r. Podczas badań zarejestrowano relikty dwóch budynków o funkcji gospodarczej, które można datować na okres od lat 60. XIII w. – **po początek XIV w.** W związku z badaniami przy ul. Grodzkiej 6 uzyskano wyniki analizy dendrochronologicznej:

- **M. Krąpiec**, *Wyniki analiz dendrochronologicznych próbek drewna pochodzących z badań archeologicznych prowadzonych w Stargardzie Szczecińskim w 2011 r.*, Kraków 2012 (maszynopis w zbiorach Działu Archeologicznego Muzeum w Stargardzie).

W omawianym roku Dział Archeologiczny oprócz badań archeologicznych przeprowadził łącznie 30 nadzorów na terenie miasta i gminy Stargard. Istotny był nadzór archeologiczny związany z **wykonaniem izolacji pionowej fundamentów oraz z rozbudową budynku Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Witolda Lutosławskiego przy ulicy Kazimierza Wielkiego 13, działki geodezyjne: 203, 122/6 (część), 205/5 (część), obręb 11 w Stargardzie.** W trakcie prac konserwatorskich frontowej ściany kamienicy, nad portalem natrafiono na zamurowaną niszę, wewnątrz której znajdował się późnogotycki kafel niszowy z **Grupą Ukrzyżowania. Do równie ciekawego odkrycia doszło podczas nadzoru archeologicznego (kwiecień-czerwiec) (nr decyzji konserwatorskiej: Z.Arch.SA.5161.52.2011.MS),** związanego z pracami konserwatorsko-remontowymi Bramy Wałowej w Stargardzie. **Natrafiono na relikty ceglanoego pieca grzewczego typu hypokaustum (okres późnośredniowieczny/wczesnonowożytny (?)), który służył do ogrzewania Bramy.**

Wstępną konserwację materiału wykopaliskowego, pozyskanego w trakcie rozmaitych badań w 2011 r., przeprowadziła M. Borzęcka.

Zbiory – depozyty

W omawianym roku do Działu Archeologicznego wróciły po konserwacji zabytki, które pozyskano w wyniku prac archeologicznych na terenie stargardzkiego Starego Miasta. Były to:

1. Metale z badań Rynku Staromiejskiego w 2009 r. (konserwację wykonał Szymon Bednarz z Muzeum w Koszalinie);
2. Metale z badań zachodniej części kwartału V w 2010 r. (konserwację wykonał Sz. Bednarz);
3. Metale z badań klasztoru augustianów-eremitów w latach 2005-2007, 2009-2010 (wybrane przedmioty) (konserwację wykonał Sz. Bednarz);
4. Metale z badań kwartału IX w latach 2007-2008 (wybrane przedmioty) (konserwację wykonał Sz. Bednarz).

Na początku lipca pracownik Działu Magdalena Borzęcka i pracownik Działu Historycznego Piotr Tarnawski, przeprowadzili ogląd neobarokowych i klasycystycznych rzeźb (dokumentacja fotograficzna: P. Tarnawski, dokumentacja opisowa: M. Borzęcka) pochodzących pierwotnie z pałacu rodu von Wedel, a następnie von Saldern w Brańce (pow. stargardzki), które Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie przekazał w depozyt Muzeum w Stargardzie (decyzja z dnia 24.08.2011, nr: ZR.5141.04.2011.B).

Wystawy

Dnia 24 lutego dyrektor Muzeum dr M. Majewski, pracownik Działu Archeologicznego K. Stań oraz pracownik Działu Historycznego P. Tarnawski,

wzięli udział w otwarciu wystawy pt. *Slawische Keramik*, zorganizowanej w Kulturhistorisches Museum w Stralsundzie.

28 kwietnia dyrektor Muzeum oraz pracownik Działu K. Kwiatkowski, wzięli udział w otwarciu wystawy pt. *Mehr als blauer Dunst. Tabakpfeifen aus drei Jahrhunderten*, zorganizowanej przez Kulturhistorisches Museum w Stralsundzie.

Od 13 maja prezentowana była w Muzeum niewielka wystawa czasowa pt. *Republika Zjednoczonych Prowincji. Kultura i handel Niderlandów*, którą umieszczono w gablocie w holu głównym Muzeum. Celem ekspozycji było zaprezentowanie nielicznych zabytków archeologicznych o niderlandzkiej proweniencji. Głównym wątkiem ekspozycyjnym było ukazanie roli handlu (przede wszystkim morskiego), który przyczynił się do wzrostu potęgi tego niewielkiego europejskiego kraju. Wystawa została zrealizowana przez pracowników Działu: M. Borzęcką i K. Kwiatkowskiego (autor scenariusza ekspozycji). Można ją było oglądać do 30 listopada.

Dnia 15 grudnia dyrektor Muzeum dr M. Majewski oraz pracownik Działu M. Borzęcka, wzięli udział w otwarciu wystawy pt. *Czas rozpalic piec*, zorganizowanej przez Muzeum Archeologiczne w Poznaniu. Na wystawie zaprezentowano m.in. renesansowe kafle, które pozyskano w trakcie badań archeologicznych prowadzonych na obszarze staromiejskiego Stargardu.

20 grudnia otwarto wystawę czasową pt. *Gry i zabawy na przestrzeni wieków*, która została przygotowana, przy współpracy Działu oraz Biblioteki Muzeum w Stargardzie, przez Karolinę Stań oraz Agnieszkę Matwiejczuk. Wystawa ukazywała różnorodność zabawek od najdawniejszych czasów (najstarsze eksponaty na wystawie pochodziły z epoki brązu) po dzień dzisiejszy. Ekspozycja była retrospekcją historii dzieciństwa, które mimo zmieniających się epok miało jeden wspólny mianownik – zabawę. Na wystawie zaprezentowano przedmioty, które wypożyczono ze zbiorów: Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Elblągu, Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Muzeum Narodowego w Szczecinie, Muzeum Śląska Opolskiego, Muzeum w Koszalinie, Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie. Na wystawie znalazły się także przedmioty ze zbiorów Muzeum w Stargardzie oraz kolekcji prywatnych.

Projekty

W 2011 r. Dział Archeologiczny był odpowiedzialny za opracowanie czterech wniosków na dofinansowanie projektów naukowych.

Dnia 14 czerwca złożono wniosek do Narodowego Centrum Nauki z siedzibą w Krakowie, w związku z konkursem na sfinansowanie projektów badawczych, realizowanych przez osoby rozpoczynające karierę naukową nieposiadające stopnia naukowego doktora. Kierownikiem projektu o tytule: *Wyroby fajansowe z badań archeologicznych w Stargardzie. Prezentacja i analiza zbioru z wykorzystaniem metod nauk humanistycznych i ścisłych*, był K. Kwiatkowski. Celem badawczym projektu było określenie czasu oraz miejsca powstania konkretnych wyrobów (fragmentów) fajansowych, jak również identyfikacja warsztatów produkcyjnych i zasięg ich oddziaływania. Istotne było pokazanie, iż dysponując fragmentami ceramiki, przy zastosowaniu odpowiednich metod nauk ścisłych i humanistycznych, możliwe

jest precyzyjne ich opracowanie. Wyniki konkursu ogłoszono dnia 7 października, wniosek został odrzucony.

W listopadzie złożono w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego trzy wnioski o dofinansowanie, w ramach programu *Dziedzictwo Kulturowe*, priorytet *Ochrona zabytków archeologicznych*. Pierwszy wniosek dotyczył projektu *Archeologia Stargardu. Badania zachodniej części kwartału V*. Jego kierownikiem był K. Kwiatkowski. Celem projektu była prezentacja, analiza i interpretacja źródeł archeologicznych, które odkryto w trakcie prac wykopaliskowych zachodniej części przyrynkowego kwartału V (ulice Grodzka i Kramarska) na obszarze staromiejskiego Stargardu. Dzięki przeprowadzonym badaniom na tym kwartale w latach 2010–2011 zaistniała możliwość szerszego spojrzenia na odkryte relikty architektury i wykopane przedmioty. Wniosek uzyskał akceptację Ministra i był realizowany w 2012 r.

Drugi wniosek – *Zabytki skórzane z badań na Rynku Staromiejskim w Stargardzie* – dotyczył konserwacji i opracowania gatunkowego wyrobów skórzanych. Wyroby te pozyskano w wyniku prac archeologicznych na Rynku Staromiejskim w Stargardzie w 2009 r. Za kierownictwo projektu, podobnie jak i kolejnego, odpowiedzialna była K. Stań. Wniosek nie uzyskał akceptacji Ministra.

Trzeci wniosek nosił tytuł: *Przedmioty metalowe z badań przy ulicy Bolesława Chrobrego i Władysława Łokietka na Kwartale IX w Stargardzie*. Konserwacji i opracowaniu merytorycznemu miały zostać poddane przedmioty metalowe pozyskane w trakcie badań archeologicznych w kwartale IX (w obrębie ulic: Kazimierza Wielkiego, Bolesława Chrobrego, Grodzkiej i przedłużeniu ul. Władysława Łokietka) w latach 2007–2008. Wniosek nie uzyskał akceptacji Ministra.

Kwerendy, wizyty

W omawianym roku pracownik Działu K. Stań oraz pracownik Biblioteki A. Matwiejczuk, przygotowały i wysłały pisemne kwerendy dotyczące przygotowywanej wspólnie wystawy pt. *Gry i zabawy na przestrzeni wieków*. Kwerendy przeprowadzono w: Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, Muzeum w Raciborzu, Muzeum Narodowym w Szczecinie, Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Elblągu, Instytucie Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Muzeum Archeologicznym Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z siedzibą w Świdnicy, Muzeum Zamku Książąt Pomorskich w Darłowie, Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach, Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie, Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie, Muzeum Etnograficznym im. Seweryna Udzieli w Krakowie, Muzeum Etnograficznym, oddziale Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum Etnograficznym im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu, Muzeum Etnograficznym w Zielonej Górze z siedzibą w Ochli, Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi, Muzeum w Koszalinie, Muzeum Zachodnio-Kaszubskim w Bytowie, Muzeum Okręgowym im. Stanisława Staszica w Pile.

Dyrektor Muzeum dr M. Majewski przeprowadził kilka kwerend naukowych. Były to m.in. kwerenda w Muzeum Pojezierza Myśliborskiego w Myśliborzu,

Muzeum Archeologicznym w Gdańsku oraz bibliotece uniwersyteckiej w Getyndze (Georg-August-Universität Göttingen). Celem kwerendy przeprowadzonej w Myśliborzu było porównanie nowożytnego materiału ceramicznego i kaflowego ze Stargardu i Recza. Obejmowała ona materiał ceramiczny (ceramika naczyniowa oraz kafle) pochodzący z badań archeologicznych pracowni garncarskiej w Myśliborzu. Kwerenda realizowana w Gdańsku miała na celu porównanie nowożytnego materiału kaflowego ze Stargardu i innych ośrodków pomorskich, a przeprowadzona w Getyndze służyła pozyskaniu literatury fachowej dla Działu.

13 stycznia dr Marcin Majewski, zastępca Prezydenta Miasta Stargard Szczeciński Pan Rafał Zajac oraz Naczelnik Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miejskiego Pani Elżbieta Świdorska, odbyli wizytę studyjną w Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Głogowie.

W dniach 23-25 maja pracownik Działu K. Kwiatkowski, w związku z opracowaniem wyrobów fajansowych z badań archeologicznych w Stargardzie, przeprowadził kwerendę biblioteczną na Uniwersytecie Wrocławskim.

W 2011 r. kwerendy źródłowe w Dziale Archeologicznym Muzeum w Stargardzie przeprowadziły osoby pracujące w Muzeum Narodowym w Szczecinie, Muzeum Ceramiki w Bolesławcu, Muzeum Archeologicznym w Poznaniu, Instytucie Archeologii i Etnologii PAN oddziału szczecińskiego oraz na Uniwersytecie Zielonogórskim. Dodatkowo kwerendy przeprowadzili studenci z Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego oraz z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Spotkania, konferencje

19 kwietnia na zebraniu Stowarzyszenia Historyków Sztuki oddziału szczecińskiego, dyrektor Muzeum dr M. Majewski wygłosił referat pt. *Między archeologią a historią sztuki – kierunki i możliwości badań nad okresem nowożytnym na Pomorzu*.

30 kwietnia dr M. Majewski uczestniczył w konferencji: *53. Regionaltagung für Ostmecklenburg und Vorpommern*, która odbyła się na uniwersytecie w Greifswaldzie.

W dniu 18 maja w Elblągu w Muzeum Archeologiczno-Historycznym odbyły się „Warsztaty Ceramiczne”. Uczestniczyli w nich K. Stań oraz pracownik Działu Upowszechniania Sztuki M. Burdziej, który wygłosił referat pt. *Omówienie dwóch zwartych zespołów zabytków ceramicznych jako przyczynek do poznania kultury materialnej Stargardu doby wojny trzydziestoletniej*.

W dniach 28 kwietnia – 1 maja pracownik Działu K. Kwiatkowski uczestniczył w konferencji organizowanej przez Niemieckie Towarzystwo Fajczarskie (*24. Tagung des Arbeitskreises Tonpfeifen*), wygłaszając referat pt. *The Prussian clay tobacco pipes from archaeological excavations in Stargard*. Spotkanie odbyło się w Stralsundzie.

Dnia 11 czerwca pracownik Działu K. Kwiatkowski, jako członek i delegat Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich oddziału szczecińskiego, uczestniczył w walnym zebraniu Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, które odbyło się w siedzibie Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie.

W dniach 30 czerwca – 1 lipca odbyła się konferencja naukowa w Neubrandenburgu, pt. *Zastosowanie nowoczesnej techniki informacyjnej*

w wystawach muzealnych – doświadczenia muzeów z Polski i Niemiec. Konferencja odbyła się w związku z projektem *Dwa miejsca z historią - przebudowa, remont i rozbudowa obiektu Bastei w Stargardzie Szczecińskim oraz tworzenie funkcji muzealnych w Klasztorze Franciszkanów (840 m²) w Neubrandenburgu oraz Bastei (360 m²) w Stargardzie Szczecińskim* (Projekt-Nr.: INT-09-0037) w ramach Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca Transgraniczna” Krajów Meklemburgia - Pomorze Przednie/ Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007-2013. W konferencji brali udział m.in. pracownicy Działu Archeologicznego, Działu Historycznego i Działu Dokumentacji Zabytków.

W dniach 9 – 10 września odbyła się w Trzebiatowie konferencja z serii: *Trzebiatów – spotkania pomorskie 2011*, w której uczestniczyli dr M. Majewski, kustosz J. Aniszewska oraz K. Kwiatkowski, który wygłosił referat pt. *Motywy azjatyckie na ceramice nowożytnej ze Stargardu*.

W dniach 16 – 18 listopada odbyła się w Muzeum Zamkowym w Malborku XVIII Sesja Pomorzoznawcza. Konferencja ta, organizowana w cyklu dwuletnim, poświęcona była najnowszym odkryciom i zagadnieniom archeologicznym na Pomorzu. W Sesji uczestniczyli pracownicy Działu, K. Stań i K. Kwiatkowski. Wygłosili oni komunikaty, K. Stań: *Badania archeologiczne na Rynku Staromiejskim w Stargardzie (2009 r.)*, K. Kwiatkowski: *Stargardzkie „Miejsce sekretne”. Późnośredniowieczna latryna odkryta przy ulicy Kramarskiej oraz Fajki gliniane z badań interwencyjnych przy odwachu w Stargardzie*.

W dniach 18 – 19 listopada dyrektor Muzeum dr M. Majewski, zastępca dyrektora do spraw naukowych kustosz J. Aniszewska, pracownik Działu Historycznego P. Tarnawski oraz pracownik Działu Dokumentacji Zabytków A. Bierca, wzięli udział w spotkaniu mającym na celu promocję polsko – niemieckiej publikacji pt. *Miejsca pracy przymusowej Polaków w Stralsundzie i Stargardzie*. Spotkanie odbyło się w Stralsundzie.

W ciągu omawianego okresu pracownicy Działu Archeologicznego uczestniczyli w spotkaniach Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich oddziału szczecińskiego, na których omawiano problemy współczesnej archeologii oraz prezentowano wyniki prac badawczych. Spotkania odbywały się w Dziale Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie.

Publikacje

W roku sprawozdawczym ukazały się drukiem dwa artykuły autorstwa M. Majewskiego:

- *Prace ludwisarza trzebiatowskiego Jürgena Tetzlaffa i nieznanego wyrób konwisarza trzebiatowskiego*, [w:] *Trzebiatów – spotkania pomorskie 2010*, pod red. J. Kochanowskiej, Trzebiatów 2011;

- *Pierwotny wzór graficzny dekoracji kafli piecowych z około 1620 r. z badań archeologicznych na Starym Mieście w Stargardzie*, [w:] *Ogień – żywioł ujarzmiony i nieujarzmiony*, VI Polsko-Niemieckie Spotkania Archeologiczne, Garbicz, 5-6 czerwca 2008, pod red. A. Jaszewskiej, A. Michalaka (z serii: „Biblioteka Archeologii Środkowego Nadodrza”, z. 4), Zielona Góra 2011.

Edukacja

14 maja, w ramach „Europejskiej Nocy Muzeów”, która w Stargardzie odbyła się po raz pierwszy, Dział Archeologiczny przygotował warsztaty tkackie, dedykowane przede wszystkim dzieciom. Warsztaty te przybliżyły tkactwo – jedno z popularnych i podstawowych rzemiosł począwszy od okresu średniowiecza. Warsztaty prowadziła K. Stań. Pracownik Działu Upowszechniania Sztuki M. Burdziej oprowadził zwiedzających po wystawie archeologicznej: *Zatrzymane w czasie. Najważniejsze odkrycia archeologiczne ostatniego dziesięciolecia*, opowiadając o historii badań w Stargardzie i Reczu, jak i o odnalezionych tam przedmiotach. Z kolei pracownik Działu Archeologicznego M. Borzęcka przeprowadziła pokaz wstępnych zabiegów konserwatorskich oraz rekonstrukcji naczyń ceramicznych, które pozyskano z badań wykopaliskowych.

W okresie od stycznia do końca grudnia przeprowadzono 35 lekcji muzealnych.

Współpraca

W wyniku porozumienia zawartego między Muzeum w Stargardzie, Instytutem Archeologii i Etnologii PAN – Pracownia Archeologiczna przy Ośrodku Archeologii Średniowiecza Krajów Nadbałtyckich i firmą archeologiczno-konserwatorską CURUS DEI, w dniach 11-15 listopada 2011 r. zostały prowadzone poszukiwania wraku łodzi z Iny k. Komorowa. Reliktów wraku nie odnaleziono.

Nagrody

Dnia 18 maja w Muzeum Okręgowym w Toruniu odbył się finał XXXI edycji konkursu „Wydarzenie Muzealne Roku – SYBILLA 2010”. W konkursie tym Muzeum w Stargardzie otrzymało nominację, w kategorii: Opracowania naukowe, publikacje i wydawnictwa multimedialne, za *Katalog Zabytków Powiatu Stargardzkiego* wydany przez Muzeum w Stargardzie i sfinansowany przez Powiat Stargardzki. Redaktorem *Katalogu* był dr M. Majewski.

ROK SPRAWOZDAWCZY 2012

Dział Archeologiczny Muzeum w Stargardzie prowadzony był w 2012 r. przez dyrektora Muzeum dr. Marcina Majewskiego. W Dziale pracowały następujące osoby: Magdalena Borzęcka, Karol Kwiatkowski, Karolina Stań oraz pomoc techniczna Pan Robert Paduch. W związku z czasową nieobecnością K. Stań, z dniem 15 października w Dziale rozpoczął pracę (na zastępstwo) Pan Bartłomiej Sil.

Prace archeologiczne

Pracownicy Działu przeprowadzili szereg interwencyjnych badań archeologicznych. Prowadzone one były:

- przy budowie budynku letniskowego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 310 obr. Parlino, gm. Stara Dąbrowa;
- przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 134/8 w Skalinie, gm. Stargard;
- w związku z inwestycją „Stabilizacja przepływu wód rzeki Iny wraz z jej odcinkową odbudową w km 54+629 do km 57+229” w granicach Gminy Miasto

Stargard Szczeciński;

- przy inwestycji „Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego rzeki Sokola – Sokolniki w km 0+000 do 8+200”, na terenie Gminy Maszewo i Stara Dąbrowa;

- przy budowie domu jednorodzinnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną działka nr 559/3 w Tychowie;

- przy budowie domu jednorodzinnego przy Alei Dębowej – na terenie osady wczesnośredniowiecznej w Stargardzie-Osetnie (Decyzja Nr 1002/2012; Z.Arch.SA.5161.114.2012.MS);

- przy pracach energetycznych prowadzonych na Starym Mieście – wymiana kabli SN 15 kV nr 434 od GPZ Wschód do stacji Garncarska I i nr 429 od GPZ Wschód do stacji Garncarska II – rejon ulic Chrobrego, Prządki, Garncarska, Barnima, Płatnerzy, Kuśnierzy, Skarbowa, Warowna, Mieszka I-go, Mariacka, Plac Wolności (Decyzja Nr 1073/2012; Z.Arch.SA.5161.126.2012.MS).

Wystawy

Działania wystawiennicze Działu skupione były przede wszystkim na przygotowywanej na rok 2013 ekspozycji w Bastei. Prowadzone one były w związku z realizacją wspomnianego wyżej projektu *Dwa miejsca z historią...* Pracownicy Działu na potrzeby tej wystawy dokonali wyboru zabytków oraz doboru towarzyszących im grafik stanowiących analogie do prezentowanych obiektów.

W lipcu w Hotelu Grodzkim przy ul. Grodzkiej 3 w Stargardzie, w gablocie mieszczącej się w recepcji hotelu, przygotowano niewielką ekspozycję wybranych przedmiotów, które pozyskano w trakcie badań archeologicznych na miejscu wybudowanego hotelu. W gablocie umieszczono zabytki z okresu późnego średniowiecza (fragmenty szklanic, naczynia ceramiczne „siwe” oraz miski drewniane) oraz przedmioty z czasów współczesnych (figurka pływaczki firmy Rosenthal). Badania zostały całkowicie sfinansowane przez inwestora hotelu – Zakład Wielobranżowy „DARKAT” Wiesław Jurczyk z siedzibą w Stargardzie.

Dnia 30 czerwca zamknięto wystawę czasową pt. *Gry i zabawy na przestrzeni wieków*.

W ramach kolejnej edycji „Europejskich Dni Dziedzictwa” (EDD), która w 2012 r. nosiła tytuł *Tajemnice codzienności*, Muzeum w Stargardzie przygotowało w Parku Chrobrego trzynaście plansz tematycznych, z czego w ramach pracy Działu opracowane zostały: *Urok ceramicznego rzemiosła*, *Uzdrowiająca moc higieny*, *Sekret ulotnego dymu* (autor: K. Kwiatkowski); *Pielgrzymki do Ziemi Świętej*, *Rzymu, Strombergu i Thann...*, *Sukna z Dendermonde*, *Lejdy i Hoorn...* (autor: M. Majewski); *Dawne gry* (autorka: K. Stań).

Projekty

21 grudnia zakończył się roczny projekt (752/12) pt. *Archeologia Stargardu. Badania zachodniej części kwartału V*, którego efektem było wydanie pierwszego tomu publikacji pod tym samym tytułem. Kierownikiem projektu i redaktorem tomu był K. Kwiatkowski. Zarówno projekt, jak i publikacja zostały dofinansowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu *Dziedzictwo kulturowe*, priorytet *Ochrona zabytków archeologicznych* oraz przez Gminę Miasto Stargard Szczeciński.

Kwerendy, wizyty

Dnia 12 stycznia w Muzeum w Stargardzie odbyło się spotkanie studentów archeologii Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego z pracownikami Muzeum: M. Burdziejem (Dział Upowszechniania Sztuki), K. Kwiatkowskim, M. Majewskim oraz K. Stań. Pracownicy podzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem na temat określonych kategorii źródeł archeologicznych i historycznych. Omówiono elementy uzbrojenia, przedmioty szklane i skórzane oraz wyroby ceramiczne. Zostały także poruszone kwestie antropologiczne w oparciu o materiał kostny pozyskany z prac archeologicznych w Stargardzie.

Spotkania, konferencje

4 lutego podczas konferencji edukacyjnej pt. *Zabytki Stargardu – Muzeum – Szkoła. Edukacja regionalna we wszystkich poziomach szkół* dr M. Majewski wygłosił referat programowy dotyczący stargardzkich zabytków.

W ramach „Niedzielných Spotkań Historycznych” w piwnicy Towarzystwa Przyjaciół Stargardu, dnia 12 lutego dyrektor Muzeum M. Majewski wygłosił referat na temat wyników prac archeologicznych, które przeprowadzono w latach 2010 – 2011.

Na spotkaniu Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich oddziału szczecińskiego, dnia 25 lutego pracownik Działu K. Kwiatkowski wygłosił referat pt. *Motywy azjatyckie na ceramice nowożytnej ze Stargardu*.

W tym samym miesiącu na Uniwersytecie w Aarhus (Dania) dr M. Majewski wygłosił referat *Pomeranian stove tiles in a Renaissance household. Characteristic of forms and symbols (Pomorskie kafle piecowe w renesansowym domu. Charakterystyka i symbolika)*.

W dniach 3-4 kwietnia odbyła się w Pradze konferencja naukowa, zorganizowana przez ARCHAIA Praha, o. p. s., w ramach Forum Archaeologiae Post-Medievalis, o tytule: *Social status and its manifestations in the material culture of the Modern period*. K. Kwiatkowski wygłosił na niej referat pt. *Pottery as a source for research on the social status of the modern town Stargard. Based on porcelain and earthenware*.

W dniach 17-18 kwietnia w Stargardzie odbyły się ogólnopolskie obchody „Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków”. Ich częścią była konferencja naukowa pt. *Odbudowa miast historycznych – bilans i nowe perspektywy*, podczas której dr M. Majewski wygłosił referat *Badania archeologiczne w procesie odbudowy Starego Miasta w Stargardzie Szczecińskim*.

W dniach 9-11 maja odbyła się w Małkocinie XI Sesja Uniwersyteckiego Centrum Archeologii Średniowiecza i Nowożytności UMK w Toruniu, pt. *Rodzime i obce. Rzeczy i idee w kulturze średniowiecza i czasów nowożytnych*. Współorganizatorem konferencji było Muzeum w Stargardzie. Ostatniego dnia konferencji dr M. Majewski wygłosił referat: *Średniowieczne płomby tekstylne z badań archeologicznych w Stargardzie – próba interpretacji*.

Od 29 sierpnia do 1 września w Helsinkach miała miejsce konferencja European Association of Archaeologists podczas której dr M. Majewski wygłosił referat *Spacial Changes to the Town of Stargard in the Light of Recent Archeological Research (Zmiany przestrzenne Stargardu w świetle ostatnich badań archeologicznych)*.

W sierpniu w Krępcowie odbyła się gala „Krępcowo-wczoraj i dziś”. W panelu dotyczącym zabytków uczestniczył dr M. Majewski, który przedstawił dziedzictwo kulturowe tego obszaru. W spotkaniu wzięli udział także przedstawiciele rodu von Wedel.

Dyrektor Muzeum, pracownicy Działu Archeologicznego: B. Sil, K. Stań oraz pracownik Działu Upowszechniania Sztuki M. Burdziej, wzięli udział w konferencji naukowej pt. *Intra et extra muros. Małe miasta Polski północnej w świetle źródeł archeologicznych*. Konferencję zorganizowało Muzeum w Koszalinie, dla uczczenia 100-lecia działalności, w dniach 21-23 listopada. M. Majewski oraz M. Burdziej wygłosili na niej referat pt. *Badania archeologiczno - architektoniczne Domu Protzena przyczynkiem do poznania historii późnośredniowiecznej kamienicy stargardzkiej*.

W ramach cyklu „Muzealne Spotkania z Przeszłością” pracownicy Działu wygłosili cztery referaty: *Gry i zabawy na przestrzeni wieków* (K. Stań); *Stargardzkie życie codzienne doby XVII i XVIII wieku w świetle prac archeologicznych* (K. Kwiatkowski); *„Złoty Wiek” Niderlandów - handel i kultura* (K. Kwiatkowski); *Początki Stargardu w świetle najnowszych badań archeologicznych i historycznych* (M. Majewski). Ostatnia prelekcja została wpisana także w kalendarz obchodów EDD w województwie zachodniopomorskim.

W ciągu omawianego okresu uczestniczono w spotkaniach Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich oddziału szczecińskiego, na których omawiano problemy współczesnej archeologii oraz prezentowano wyniki prac badawczych. Spotkania odbywały się w Dziale Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie.

Publikacje. Promocje wydawnictw

W omawianym roku ukazały się drukiem cztery artykuły napisane przez dr M. Majewskiego:

- *Eine Bewertung der archäologischen Forschung über die Neuzeit in Hinterpommern während der letzten zwei Jahrzehnten*, [w:] *Neue Zeiten. Stand und Perspektiven der Neuzeitarchäologie in Norddeutschland*, hg. von U. Müller, (z serii: „Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie”, Bd. 213), Bonn 2012;

- *Jeszcze raz o fortyfikacjach Stargardu. Uwagi po lekturze artykułu Alicji Biranowskiej-Kurtz*, „Przegląd Zachodniopomorski”, t. XVII (LVI), 2012, z. 1,

- *Przyczynek do dziejów ludwisarstwa chojeńskiego (do 1627 roku)*, „Rocznik chojeński. Pismo historyczno-społeczne”, t. IV, 2012;

- *Ocena stanu badań archeologicznych nad okresem nowożytnym na Pomorzu Zachodnim*, „Archaeologia Historica Polona”, t. 20, 2012: Regiony, rzemiosła, kategorie - archeologia późnego średniowiecza i czasów nowożytnych w uwarunkowaniach nowego ustroju.

Dnia 18 stycznia odbyła się w Trzebiatowskim Ośrodku Kultury promocja materiałów poseminaryjnych *Trzebiatów – spotkania pomorskie 2011*. Wśród artykułów znalazł się tekst pracownika Działu K. Kwiatkowskiego pt. *Motywy azjatyckie na ceramice nowożytnej ze Stargardu. Zarys problematyki*.

W dniu 30 stycznia odbył się w Muzeum Historii Miasta Szczecina (oddział Muzeum Narodowego w Szczecinie) Jubileusz 85-lecia urodzin prof. dr hab. Władysława Filipowiaka. Uroczystość połączono z promocją rocznika Muzeum Narodowego w Szczecinie – *Materiały Zachodniopomorskie*, tom VI/VII (Nowa

Seria). W tomie tym opublikowany został artykuł K. Kwiatkowskiego: *Jednorodne fajki gliniane z badań kwartału staromiejskiego w Stargardzie*.

Dnia 9 lutego w Muzeum w Stargardzie odbyła się promocja kolejnego, VI tomu Rocznika Muzeum „Stargardia”. W niniejszym tomie ukazały się cztery teksty pracowników Działu: dwa teksty K. Stań, pt. *Przedmioty skórzane pozyskane w trakcie interwencyjnych badań archeologicznych przy przeniesieniu nitki ciepłociągu i instalacji gazowej w ul. Grodzkiej w Stargardzie* i *Jedwabna mitenka z badań na kwartale IX w Stargardzie* oraz dwa teksty K. Kwiatkowskiego, pt. *Motywy biblijne na niderlandzkich talerzach fajansowych z badań kwartału IX w Stargardzie* i „*Nadbrzeżny krajobraz z rybakami*”. *Niderlandzka płytka flizowa z badań w Stargardzie*.

Wraz z promocją Rocznika Muzeum w Stargardzie, zaprezentowano folder popularnonaukowy z serii: *Badania archeologiczne Muzeum w Stargardzie*, pt. *Odkryte stulecia. Stargardzki kwartał IX w świetle badań archeologicznych*. Folder, którego autorem jest K. Kwiatkowski, zawiera podstawowe informacje o wynikach prac archeologicznych, które przeprowadzono w latach 2007 – 2008 na kwartale (nr IX) w obrębie ulic: Bolesława Chrobrego, Kazimierza Wielkiego, Grodzkiej i przedłużeniu ul. Władysława Łokietka. Badania na obszarze o powierzchni ponad 11 000 m² przyczyniły się do nowego spojrzenia na dzieje miasta.

W maju ukazał się drugi folder z serii: *Badania archeologiczne Muzeum w Stargardzie* autorstwa K. Kwiatkowskiego – *Ulotna historia. Fajki gliniane z badań w Stargardzie*. W folderze zawarto informacje o jednorodnych fajkach glinianych, które pozyskano w trakcie badań stargardzkiego Starego Miasta na przestrzeni kilkudziesięciu lat. Przedstawione w folderze fajki gliniane pokazano na tle historii palenia tytoniu i jego oddziaływania na zdrowie i postawę moralną człowieka.

W czerwcu ukazał się trzeci folder z wymienionej wyżej serii, pt. *Manufaktura stylów. Wyroby fajansowe z badań w Stargardzie*. Omówiono w nim wyroby fajansowe, których fragmenty wydobyto w trakcie rozmaitych badań archeologicznych przeprowadzonych w Stargardzie. Przedstawione przedmioty fajansowe pochodzą z europejskich manufaktur oraz z miejscowego warsztatu (warsztatów) i zostały wyprodukowane w okresie od początku XVII w. do końca XIX stulecia. Autorem folderu jest K. Kwiatkowski.

K. Kwiatkowski przekazał do druku artykuł pt. *Pottery as a source for research on the social status of the modern town Stargard. Based on porcelain and earthenware* (Ceramika naczyniowa jako źródło do badań nad statusem społecznym nowożytnego miasta Stargardu. Na przykładzie porcelany i fajansu). Zostanie on opublikowany w ostatnim kwartale 2013 r., w tomie V serii *Studies in Post-Medieval Archaeology*, która wydawana jest przez Archaia Praha.p.s.

W grudniu 2012 r. Muzeum w Stargardzie zakończyło realizację rocznego projektu pt. *Archeologia Stargardu. Badania zachodniej części kwartału V*. Jego efektem końcowym było wydanie pierwszego tomu publikacji pod tym samym tytułem. Zarówno projekt, jak i publikacja zostały dofinansowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu *Dziedzictwo kulturowe*, priorytet *Ochrona zabytków archeologicznych* oraz przez Gminę Miasto Stargard Szczeciński.

Tom I *Archeologii Stargardu* zawiera zbiór artykułów tematycznych, które prezentują i omawiają źródła archeologiczne pozyskane w trakcie prac wykopaliskowych, jakie przeprowadzono w zachodniej części tzw. kwartału V, u zbiegu dzisiejszych ulic Grodzkiej i Kramarskiej, w sąsiedztwie Rynku Staromiejskiego w Stargardzie. W prezentowanym tomie zestawione zostały średniowieczne, nowożytne i współczesne źródła archeologiczne. Pozyskany materiał źródłowy stał się przyczynkiem do szerszego opracowania poszczególnych ich kategorii oraz zaprezentowania wyników tych prac w formie artykułów. Opisanie poszczególnych grup zabytków poprzedzono analitycznymi studiami nad rozplanowaniem przestrzennym i architekturą zachodniej części kwartału V oraz socjotopografią tego obszaru, ukazującą zależność pomiędzy strukturą społeczną mieszkańców, a przestrzenią przyrynkowego kwartału. Pracę kończą efekty specjalistycznych analiz, jakie wykonano w oparciu o zalegające w obiektach i nawarstwieniach szczątki roślinne i zwierzęce.

Tom I *Archeologii Stargardu* jest pracą zbiorową, pod redakcją K. Kwiatkowskiego (seria pod redakcją M. Majewskiego), zawierająca opracowania m.in. pracowników Działu. Recenzentem tomu był prof. dr hab. Marian Rębkowski. Przedmowa, wstęp, streszczenia artykułów oraz podpisy pod ryciny i tabele zostały przetłumaczone na język niemiecki.

Edukacja

Poza wyżej wymienionymi działaniami pracownicy Działu prowadzili zajęcia na wystawie *Gry i zabawy na przestrzeni wieków*, zarządzali stroną internetową Muzeum w Stargardzie, opracowywali sprawozdania z badań i nadzorów archeologicznych (opracowywanie źródeł archeologicznych: opis, dokumentacja rysunkowa, dokumentacja fotograficzna) oraz prowadzili digitalizację katalogu zabytków archeologicznych.

Pozostałe

W związku z wystawą plenerową prezentowaną w ramach EDD M. Majewski, K. Kwiatkowski i K. Stań wzięli udział w audycji radiowej Radia Szczecin, którą poprowadziła Pani Małgorzata Furga. Audycji pt. *Tajemnice codzienności w Muzeum w Stargardzie Szczecińskim* (w ramach *Wędrówek po Regionie*) można było posłuchać w dniu 8 września.

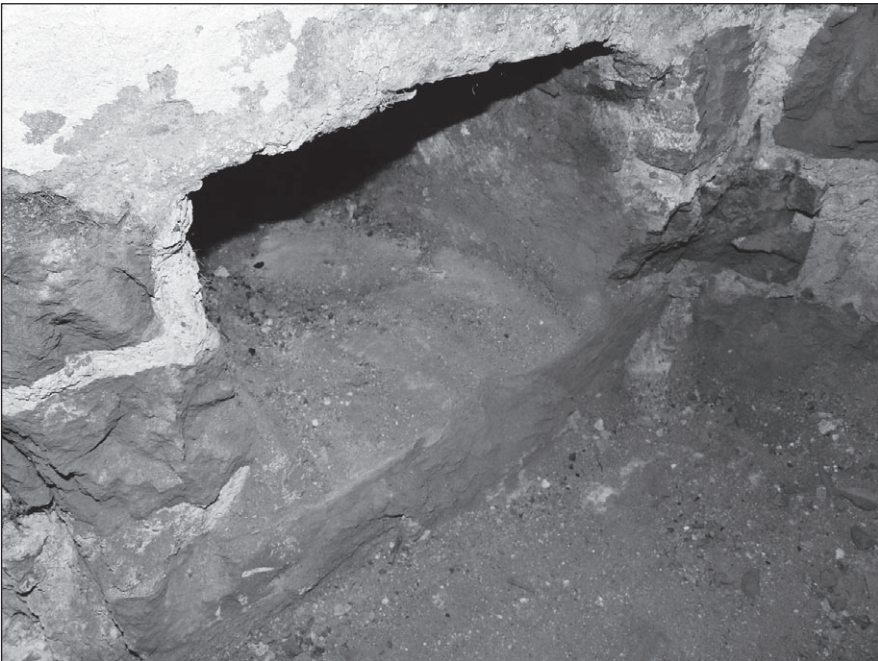
Karol Kwiatkowski, Bartłomiej Sil

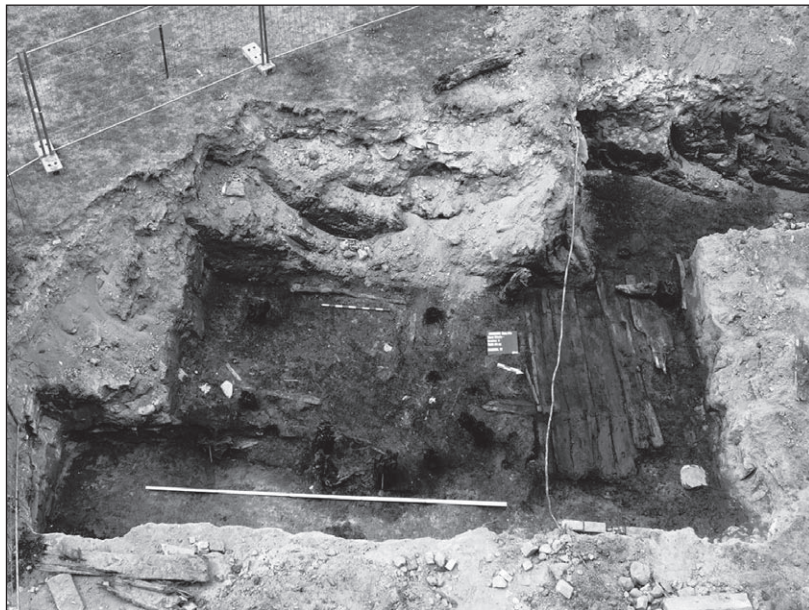
Ilustr. 1. Stargard, Stare Miasto, ul. Kazimierza Wielkiego. Późnogotycki kafel niszowy z ukazaniem Grupy Ukrzyżowania. Nadzór archeologiczny przy Szkole Muzycznej I i II stopnia im. Witolda Lutosławskiego w Stargardzie w 2011 r. Fot. Marcin Burdziej – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 2. Stargard, Stare Miasto, Brama Wałowa. Prace remontowo-konserwatorskie. Fragment reliktu pieca grzewczego typu hypokaustum. Nadzór archeologiczny.
Fot. Karolina Stań – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 3. Stargard, Stare Miasto, Brama Wałowa – kanał grzewczy. Fot. Zbigniew Stańczyk

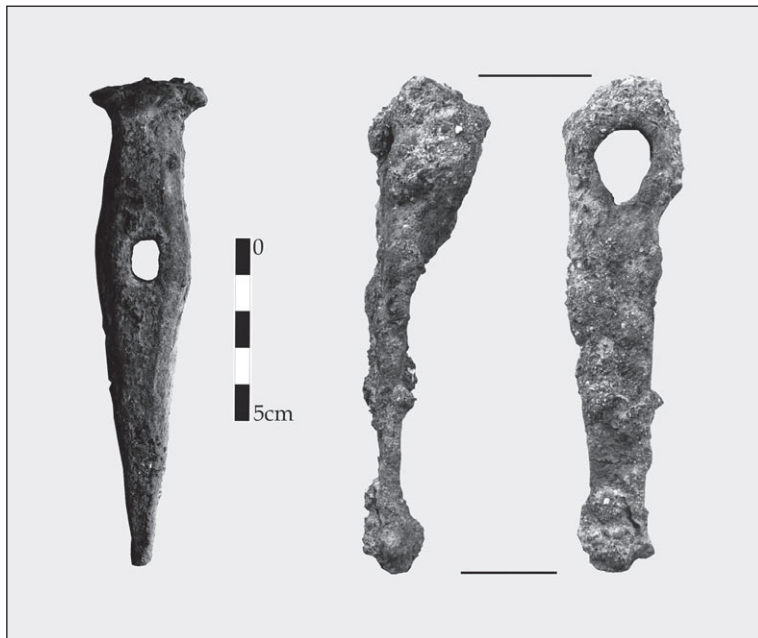
Ilustr. 4. Stargard, Stare Miasto, ul Grodzka 6 (kwartał IV). Częściowo odsłonięte relikty drewnianej zabudowy z II połowy XIII w. i początków XIV stulecia na dawnej parceli nr 14.
Fot. Karol Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 5. Stargard, Stare Miasto, ul Grodzka 6 (kwartał IV). Skórzane pochewki noży pozyskane z wykopu na dawnej parceli nr 14, XIV w. Fot. Karol Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 6. Stargard, Stare Miasto, ul Grodzka 6 (kwartał IV). Elementy rzędu końskiego: podkova, fragment strzemięcia, wędzidło pozyskane z wykopu na dawnej parceli nr 14, XIV w. Fot. Karol Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 7. Stargard, Stare Miasto, ul Grodzka 6 (kwartał IV). Narzędzia żelazne pozyskane z wykopu na dawnej parceli nr 14, XIV w. Fot. Karol Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie

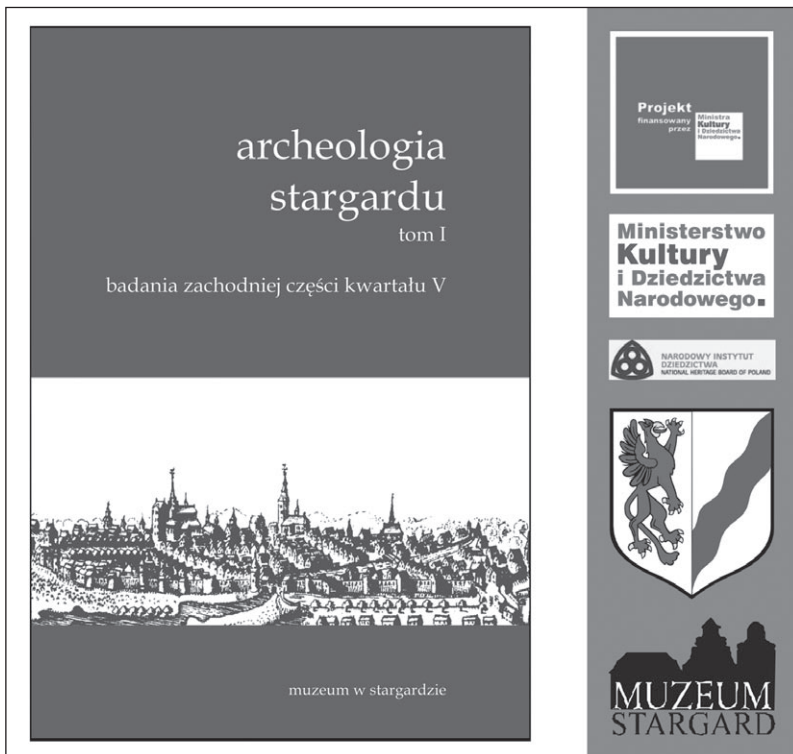
Ilustr. 8. Stargard, Stare Miasto, ul Grodzka 6 (kwartał IV). Elementy obuwia skózanego pozyskane z wykopu na dawnej parceli nr 14, XIV w. Fot. Karol Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 9. Stargard, Stare Miasto, ul Grodzka 6 (kwartał IV). Fragment dzieży i miska drewniana odkryte w reliktach drewnianej zabudowy z II połowy XIII w. i początków XIV stulecia na dawnej parceli nr 14. Fot. Karol Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 10. Wybrana ceramika naczyniowa z badań archeologicznych przy ul. Ratuszowej w Reczu (2009 r.). Fot. Karol Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 11. Okładka publikacji *Archeologia Stargardu. Badania zachodniej części kwartału V.*